

Een pelgrimspas op de plaats

Inleiding op de samenkomst van 'n Herberg, 19 april 2008 in Assen

Dr Riet Bons-Storm

Mijn broer en schoonzusje zijn pas in de VUT gegaan, na een druk werkzaam leven. Ze zijn beiden nog heel goed gezond. Ze wonen in een mooi huis in een zich steeds uitbreidende stad in het Westen van het land. Ze zien meer beton en baksteen om zich heen dan groen, meer winkels dan wisselende seizoenen. Het ontbreekt hun aan niets in materieel opzicht. Ze hebben ook vrienden, met wie ze vooral muziek maken. Ze hebben drie kinderen die het heel goed maken en ook al een paar kleinkinderen. Mijn broer en schoonzusje zijn allebei in een meelevend protestant gezin opgegroeid. Ze hebben hun kinderen laten dopen en – zeker in het begin van hun huwelijk – hebben ze actief meegedaan in hun kerkelijke gemeente. Dat is nu voorbij. Ze gaan eigenlijk nooit meer naar een kerkdienst. “Het zegt me niks meer”, “Het raakt me niet”, zeggen ze. De boodschap van de kerk sluit niet meer aan bij hun bestaansbeleving van moderne, post-moderne zelfs, mensen in Nederland nu. Mijn broer heeft de kerk daarom totaal afgeschreven. Mijn schoonzusje gaat nog wel naar een gesprekskring, waar ze met anderen kan praten over het geloof in relatie tot het leven nu, het leven van alle dag. Nu ze allebei niet meer in hun beroep bezig zijn, met de VUT, gaan ze een pelgrimstocht maken naar Santiago de Compostella in Spanje. Te voet. Ze hebben een jaar getraind, met bepakking, ook in de bergen, want ze moeten de Pyreneeën over. Ze beginnen ergens in Frankrijk te lopen, ze hebben verleden jaar het stuk tot die plaats vanaf hun woonplaats met de fiets gedaan. Ze hebben in Limburg een pelgrimsmis bijgewoond, waar ze een pelgrimszegen hebben meegekregen. Met die zegen zijn ze nu op pad. Ze willen, al lopend, hun leven overzien en alles beter op een rijtje krijgen. Ze willen, al lopend daar in de natuur, ver weg van huis, een beter zicht krijgen op wat in hun leven een uiterst houvast kan zijn, God misschien. Ze zijn op zoek, elk voor zichzelf en samen.

In hun gewone dagelijkse bestaan kwamen ze daar niet aan toe. Ze hadden het altijd druk met van alles: veel werk, kinderen, kleinkinderen, vrienden, de muziek. Hoe zullen ze terugkomen? Want ze moeten weer terug naar hun alledaagse bestaan. Ze kunnen niet in Santiago blijven. In die pelgrimsmis in Limburg bleek hun dat heel veel mensen tegenwoordig pelgrimeren, naar Santiago, maar ook naar kloosters, of op de fiets naar een heiligdom heel ver weg. Allemaal op weg naar elders, verlangend onderweg spirituele verdieping op te doen, uitziend naar wat ze op de plaats van bestemming, een heilige plaats, kunnen beleven. Maar ze moeten weer terug naar huis.

Er is verschil tussen een pelgrim en een toerist. De pelgrim is bewust op zoek naar verdieping in het leven. Z/hij is in de één of andere vorm op zoek naar een leven gevende relatie met iets dat ons omvat, ons alledaagse bestaan te boven of te buiten gaat. De toerist heeft dezelfde drang om er op uit te gaan, en z/hij zal ook wel eens mooie kerken bekijken, of zelfs er een mis in bijwonen, maar de reis staat niet in het kader van het zoeken naar een relatie met God. De pelgrim en de toerist. Allebei weg van het alledaagse. Op zoek naar dat wat je raakt, wat anders is dan thuis. Op zoek naar ontspanning en inspiratie die je in de drukte en volte van het alledaagse bestaan niet vindt. Even er uit. Maar je moet weer terug.

Mijn vraag is: wat maakt dat meer mensen dan vroeger op pelgrimstocht gaan, waar dan ook naar toe? Hoe moet het dan met al die mensen die niet de tijd, het geld, de gelegenheid hebben om op pelgrimstocht te gaan, op zoek naar een verdiept contact met de zin van hun bestaan, contact met God? Hoe moet het als je weer terug bent?

Hoewel het heel goed is dat mensen op een pelgrimstocht gaan naar een verafgelegen plaats die voor hen spirituele betekenis heeft, lijkt het me ook heel nodig om aandacht te geven aan het leven met God in het alledaagse leven, gewoon thuis en op het werk, waar je je dagen ook maar mee vult. Ons leven speelt zich nu eenmaal voornamelijk af in het alledaagse: het gebied van de routine, de sleur soms, van de 1001 grote en vooral kleine keuzes en beslissingen die we dagelijks nemen.

Veel mensen hebben het gevoel dat ze, om God te ontmoeten, wég moeten uit dat alledaagse, vandaar die vele pelgrims.

Ik denk dat de relatie van ons geloven met het gewone dagelijkse leven, met alles wat daarin gebeurt, te wensen overlaat omdat de vorm, waarin die relatie kon worden beleefd: via de kerk en via de theologie die daar dominant is, niet meer aansluit bij het alledaagse leven van mensen van nu. Mensen van nu staan anders in het leven dan de mensen die leefden in de tijden dat de dominante theologie vorm gegeven werd. Die dominante theologie heeft vele subtiele variaties, maar komt neer op: God is in de mensen diep teleurgesteld. De mensen zijn zondig, ja – zoals Augustinus, de ontwerper van de theologie van de erfzonde stelde: ze kunnen niet níét zondigen. Om weer in een goede relatie met God en in de hemel te komen moet er wat gebeuren: de schuld van de mens moet betaald, verzoend, er moet iets tegenover die schuld staan waardoor God de mens weer welwillend aan kan zien en een *genadig* God kan worden, die hen in Zijn nabijheid wil voor eeuwig. Er is een heel pakket van regels, verboden en geboden die de mens moet volgen om waardig te worden in een goede relatie met God te staan. Kortom: God is een voorwaardelijk liefhebbende vader. Jezus, zijn enige zoon, boette de immense schuld van de mensheid door zich te laten doodmartelen aan het kruis. Zo ontsloot hij de toegangspoort tot God weer. Het is de kerk, die deze verzoeningseconomie regelt.

Maar mensen van nu hebben een andere verhouding tot autoriteit, ook tot de kerkelijke autoriteit, dan mensen van vorige generaties. Dat heeft de Moderniteit gedaan, die aan mensen de mogelijkheid, ja, de verantwoordelijkheid toekende om zelf te denken en aansprakelijk te zijn voor hun goede en hun kwade handelingen. Mensen van nu laten zich niet meer als vanzelfsprekend in sociale verbanden drukken, óók niet in het verband van een kerk. De Moderniteit heeft de mens mondig verklaard, maar daarmee werd de mens ook meer op zichzelf teruggeworpen dan vroeger het geval was. De moderne mens kan zich niet meer verschuilen binnen een groeps Moraal. Aan kindertjes in de eerste groepen van de basisschool wordt in het kringgesprek al gevraagd: “Wat vind jij er zelf van?”.

De mobiliteit is veel groter dan vroeger. Vroeger maakten mensen voornamelijk deel uit van verbanden die vóór hun geboorte al bestonden. Nu is dat niet meer zo: mensen moeten zelf de groepen of verbanden kiezen of maken waar ze bij willen horen. En dan nog alleen voorzover, en zolang als dat bij hun eigen ideeën en gevoelens past. Zolang het hun iets zégt.

De dominante traditionele theologie ziet de mens als principieel te kort schietend tegenover God en tegenover zijn/haar medemensen. Moderne mensen hebben nog wel

schuldgevoel, want dat is inherent aan het menszijn. Wij kunnen kiezen en kiezen dikwijls verkeerd, dat weten we. We kunnen ons het goede voorstellen, ook al doen wij het niet. Wij worden gedreven door een drang tot zelfbehoud, zowel lichamelijk als wat onze reputatie, ons image betreft. Anderen daaraan opofferen, subtiel of met geweld, is voor ons allen een grote verleiding. Maar de moderne mens steigert tegen het idee dat z/hij *princiepelijk* tekort schiet en dat het belangrijkste van de geloofsactiviteit is: weer in een goede relatie met de God komen, die ons altijd met een afkeurende, met een in ons teleurgestelde blik bekijkt.

Daarbij heeft de moderne mens het zo druk, of z/hij leeft met een diepe verving. Wat heeft God daarmee te maken? God is toch vooral gepreoccupeerd met de schuld van mensen, met de noodzaak tot boete?

Voor velen biedt de kerk iets aan waar men ten diepste geen behoefte meer aan heeft. Daarom zeggen zoveel mensen, die uit de kerk gaan of er nog met één been in staan: “Het zegt me niets meer” en “Het raakt me niet”. Ik denk dat mensen van nu, druk, moe, bedreigd door berichten over terrorisme, oorlogen, veiligheidsrisico's, losgeraakt van het veilige milieu van een kerk die alle zinvragen, alle diepe levensdilemma's voor je had opgelost zelfs vóór je ze zelf was tegengekomen, dat zulke mensen behoefte hebben aan verstrooiing, aan ontsnapping, aan wéggaan uit de drukte, aan een vakantie of een pelgrimage. Maar dan moet je altijd weer terug, als je tenminste geen geld hebt om aan de Cote d'Azur of zoiets te gaan wonen. Maar ook dat kan een sleur worden... Mijn vraag is: heeft God vooral te maken met *vrije tijd*, met *er uit zijn*, met afstand nemen van het alledaagse, of is God juist te vinden *in het alledaagse*?

Er moet toch een manier zijn om als mens te leven in het alledaagse, terwijl je voeling houdt met de grond van je bestaan, met de zin van je leven, met God? Als de dominante traditionele theologie van zonde, schuld en een voorwaardelijk liefhebbende God die ons principieel ziet als zondig, ons niet aanspreekt of raakt, niet leven gevend en inspirerend kan zijn in ons dagelijks leven, hoe kunnen we dan over God en ons denken zó dat we ook in ons dagelijks leven ons gedragen en geïnspireerd weten door God?

Hierover nadenkend kwam ik op de theologie van de *zegen*. Hoe wij over God en over de relatie God en mens denken, hoe wij die *zien* is een keuze, nadat we de Schriften, en de uitleg daarvan in de loop van de traditie, heel nauwkeurig bekeken hebben. Het is ermee als met een kaleidoscoop. De gekleurde stukjes geven een bepaald patroon. Zo zijn er verschillende *wijzen van voorstelling, verschillende plaatjes* mogelijk van de relatie met God. We kunnen de stand van onze kaleidoscoop zelf kiezen, en willen dat als mensen van nu ook graag. Tot nu werd er voornamelijk door de kaleidoscoop gekeken met het plaatje van de bloedkruis-verzoening-genade volgens de kerkelijke regels voor onze ogen gedraaid. Dat plaatje werd ons door de kerk met klem aangereikt. Het kruis in het middelpunt en aan de muur, om onze hals, op de borst.. Voor velen is de kaleidoscoop in die stand vastgeroest. Zij menen dat het in die bepaalde stand van de kaleidoscoop gaat om *hoe het werkelijk was*. Ze vergeten dat we in het geloof altijd leven van horen zeggen, van uitleg van gebeurtenissen en teksten die voor meerdere uitleggingen vatbaar zijn. Mensen hebben vanouds verhalen gemaakt die in een bepaalde tijd zo goed mogelijk weer geven hoe het met die mysterieuze relatie met de God, die niemand helemaal kan doorgronden, zit. Allemaal plaatjes die het mysterieuze verbeelden: zó kun je ongeveer denken over de relatie van een God met mensen, een God die naar deze wereld en de mensen daarin omziet. Maar we willen nu de kaleidoscoop een stukje

draaien. We kijken naar de stukjes zoals ze zich rangschikken en tot een plaatje worden met de *zegen in het middelpunt*.

Toen ik jong was en met mijn ouders mee naar de kerk ging, had ik nog al eens kritiek op de dominee, op de preek bijvoorbeeld. Mijn moeder hoorde dat aan en zei dan: “Je moet maar denken, je hebt in ieder geval de zegen meegekregen”. Bij ‘zegen’ denk ik aan God en het dagelijks leven, een God die met mij meegaat en het goede voor mij wil. Bij ‘zegen’ gaat het om de *toewending van Gods aangezicht, Gods gelaat, Gods gezicht*.

Eén van de oudste ons overgeleverde zegenspreuken is de zgn. zegen van Aäron uit Numeri 6: 22- 26. Daar staat:

“De Eeuwige zei tegen Mozes: ‘Zeg tegen Aäron en zijn zonen dat zij de Israëlieten met deze woorden moeten zegenen:

‘De Eeuwige zal je zegenen en bewaken/beschermen;

De Eeuwige laat zijn aangezicht voor je oplichten en is je genadig;

De Eeuwige heft zijn aangezicht tot je op en geeft jou vrede”.

Deze zegen heeft in de oorspronkelijke tekst de vorm van een gedicht. De Joodse manier van dichten was om de regels op elkaar te laten rijmen. Twee of meer regels van een gedicht rijmen op elkaar, ze zeggen nl. hetzelfde in andere woorden, woorden, die dat wat bedoeld wordt in de eerste regel, in de tweede of derde regel op een andere manier, meestal nóg iets duidelijker zeggen.

Dat wat in de eerste regel van dit bekende zegengedicht wordt gezegd: ‘De Eeuwige zal je zegenen’ wordt uitgelegd, steeds aansprekender, in de twee volgende regels. Die willen zeggen: wat bedoel je als je zegt: “De Eeuwige zal je zegenen”?

God keert zich om naar jou, zodat God met Zijn/Haar gezicht naar je toestaat. Dus *niet* met Zijn/Haar rug naar je toe. En omdat Gods aangezicht niet dof is maar straalt kunt je zeggen: God laat Haar/Zijn aangezicht voor je oplichten.

En God is je genadig.

Wat hier staat in Numeri is een oude zegenspreuk, die is geschreven lang vóór Christus. Er komt dus geen kruis aan te pas. ‘Genade’ betekent in het Oude Testament, *en ook in het Nieuwe*: welwillend zijn voor iemand zoals die is, volledige acceptatie, en wel *zo maar, om niet*.

Hier wordt God dus ervaren als iemand die zich naar *jou* – heel nadrukkelijk staat dat erbij – toewendt. Gods stralende gezicht richt zich op jou en is jou goedgezind. Niet nadat je je zonden hebt beleden of zoiets, niet nadat er een prijs is betaald of jij er iets tegenover hebt gesteld, een penitentie, maar omdat de Eeuwige - je zou kunnen zeggen *van nature, omdat het nu eenmaal Haar/Zijn karakter is* – blij is om en met de mens als persoon en als groep. De derde regel wil het ‘zegenen’ van God nóg duidelijker maken.

God heft Zijn/Haar gezicht tot jou op. Kijkt niet op je neer. Heel nadrukkelijk wordt hier gezegd dat Gods aangezicht op jou gericht is en dat God jou vrede geeft. ‘Sjaloom’, zoals het in het origineel staat, is niet zomaar een afwezigheid van oorlog, een wapenstilstand.

‘Sjaloom’ betekent: een goede relatie, helemaal goed omdat je op elkaar bent betrokken met huid en haar.

Voor mij is deze oude Aäronitische zegen het prototype van wat ‘zegenen’ en ‘gezegend leven’ betekent.

De zegen is in de theologie en in het geloven van veel mensen niet bepalend in hun relatie tot God. Zij leven meer met het beeld van de zonde en het kruis als bepalend voor die relatie. Onze beleving van onze relatie tot God is het allerbelangrijkste in ons geloven. In die relatie is van belang: hoe zie je jezelf en hoe zie je God, en hoe kan dus de relatie zijn?

De bijbel, noch de paus kan onze kaleidoscoop in een vaste, n.l. de goede stand zetten. Mijn Groningse collega, de nieuw-testamenticus Gerard Lukkithuizen, schrijft in zijn verhelderende boek: *De veelvormigheid van het vroegste christendom*: “Aan het begin van het christendom staat niet een eenduidige tekst, maar een persoon”. Die persoon, Jezus van Nazaret, werd door verschillende brillen bekeken en uitgelegd.

De dominante stroming in de christelijke traditie, die meestal ‘orthodox’ wordt genoemd, is *de manier van kijken van Paulus*. Wij worden er in de dominante dogmatiek, in veel preken, in veel liederen en andere onderdelen van de liturgie toe gebracht om onze kaleidoscoop in te stellen zoals Paulus dat deed en zó naar de teksten van de evangeliën en zelfs naar het Oude Testament te kijken. Nu was Paulus een geleerde, een jood, die niet alleen opgeleid was in de sfeer van de Farizeeën en de Wet en van de Hellenistische filosofie, maar ook belast was met een verleden, waar hij het zwaar mee had. Hij had christenen vervolgd, en had daarna die flitsende, hem ten diepste beïnvloedende bekeringservaring op de weg naar Damascus gehad. Hij ging die marteldood van Jezus van Nazaret zien als de brug tussen God en mens, als de noodzakelijke weg van het weer genadig aangenomen worden. Als filosoof in de Hellenistische sfeer waren in zijn gedachten immers God, de oneindige, de zuivere, de allerhoogste, en de mens met zijn lagere lusten in principe onverzoenlijk. Om God en mens weer met elkaar te verzoenen kreeg dat kruis van Jezus de betekenis van offerdood, verzoeningsgeld, noodzakelijkerwijs te betalen aan God.

Deze visie heeft het gewonnen in de loop van de kerkgeschiedenis. Het werd later ook verwoord door de theoloog en belangrijke kerkvader Augustinus, die net als Paulus geobsedeerd werd door zijn eigen – in dit geval losbandig - zondig verleden.

Maar, wat was de kern van het geloof van de jood Jezus van Nazaret?

God staat voor leven, overleven, leven in overvloed. God staat welwillend, ‘genadig’ tegenover de mens. ‘Leven’ werd in het Oude Testament, en ook door de jood Jezus niet als oneindig gedacht. De mens werd gezien als sterfelijk, haar/zijn plaats innemend in de rij der geslachten: “ledoor wadoor”, van geslacht op geslacht. Dat betekende dat de mens leeft in wat wij noemen: ‘de eeuwigheid’, maar dat betekent niet dat de mens niet eindig is. Maar het geloof weet: ook de stervende mens valt niet uit Gods hand. God zal zich als het ware altijd herinneren dat zij, dat hij er was. Haar/zijn wezen – zeg ‘ziel’ - blijft geborgen in God. Hoe? Weer een mysterie. We moeten met het ‘aanduidenderwijs’ tevreden zijn.

Leven is in het Oude Testament concreet: ademen en bewegen, leven is ‘in het land der levenden’ zijn, mens-zijn in deze wereld, op aarde. Bij God is het leven en het goede aan elkaar gekoppeld, zoals we lezen in Deuteronomium 30, een deel van de afscheidsrede van Mozes:

“Zie, ik houd u het leven en het goede voor, maar ook de dood en het kwade: doordat ik u heden gebied de Eeuwige, uw God, lief te hebben door in zijn wegen te wandelen en zijn geboden, inzettingen en verordeningen te onderhouden, opdat gij leeft en talrijk wordt en de Eeuwige, uw God, u zegent in het land dat gij in bezit gaat nemen... Kies dan het leven... “(vers 15, 16, 19).

Aan het begin van ons geloven hoeft niet het kruis te staan, maar de *scheppende en steeds weer herscheppende God*. De bijbel begint met de scheppingsverhalen.

Israël verbeelde het zó: in het begin was de totale wanorde, tohuwaboehoe, een Hebreeuws woord dat totale chaos en ongevormdheid betekent. Duisternis boven de watermassa, zoals er vertaald is. In het Hebreeuws staat er ‘tehom’. Dat is méér dan alleen maar ‘water’, het is de *oervloed*. Het water, de zee, was voor Israël de plaats van de duistere machten, de dood, bedreigingen. Gods Geest, Gods Adem, de *roeach* fladderde over dat water. God is niet tevreden met de chaos, maar Z/Hij maakt er wat moois van. Aan het eind van elke scheppingsdag kijkt God naar wat er gedaan is en concludeert dat het goed is. ‘Tov’, staat er, dat kan ‘goed’ in allerlei opzichten betekenen. Het betekent ook ‘verheugend’, in ieder geval betekent het: iets is tot zijn bestemming gebracht, het is integer, het is *goed*. God was er blij mee. ‘Tov’ hoeft niet te betekenen dat God streng en keurend naar de wereld keek aan het eind van een scheppingsdag, zo van ‘wéér een stukje chaos geordend’, maar dat God er plezier in had. Het was tóf!

Dan de schepping van de mens. Ook hier komt Gods aangezicht weer in het verhaal, zie Genesis 2: 7. God wilde maatjes, evenbeelden van Haar/Hem. Heeft u zich wel eens voorgesteld wat het beeld, dat God de mens Zijn/Haar eigen adem inblies eigenlijk aan voorstellingen oplevert? Het gaat om Gods adem, die God in de neusgaten van de mens blaast. Zo werd die eerste mens, Adam - dat betekent zoiets als ‘het aardwezen’ - tot een werkelijk *levend* mens. Maar daarvoor was nodig dat God met Zijn/Haar aangezicht naar de mens toestond en de mens héél dicht naderde. In principe deelt God met de mens de adem. De mens is in principe goed, tof en van Gods geslacht. God geeft de mens meteen een opdracht. De mens wordt geschapen als een *creatief* wezen: weest vruchtbaar, en in relatie: man en vrouw. De mens moet het scheppingswerk voortzetten. Maar aan het begin van die opdracht staat het belangrijke vers Genesis 1: 28: “*God zegende hen*”. De mens wordt als het ware de compagnon, de zaakgelastigde van God. *Het bestaan van het mensenleven op aarde begint dus met een zegen, een welwillende toewending van God*. Wij mensen zijn in principe gezegenden, zo zegt het verhaal en zo mogen we ons in geloof en vertrouwen beschouwen. Geen zondaars, al als zodanig geboren, maar mensen die kunnen leven in de lichtkring van Gods aangezicht. Toen kon God rusten, de sabbat, en God zegende de hele schepping.

Maar de zegenende God is dikwijls niet te herkennen in de schepping zoals we die nu kennen. Want dit prachtige verhaal heeft een droevig gevolg: dat wat wij ‘de zondeval’ noemen. Want God is volgens het verhaal, de voorstellingswijze van Israël, niet alléén bezig. God is ook niet almachtig. Het Kwaad, verbeeld met de slang, was en is er óók.

Gods schepping was goed, hebben we al gezegd. Het Kwaad kan en mag dus niet opgevat worden als iets dat *eigen is aan de schepping*, of iets dat van God afkomstig is. God gaf de mens een *keuze*. In dat verhaal-van-het-begin, Genesis, probeerden de mensen begrijpelijk te maken hoe het toch kan komen dat die goede gezegende schepping een boze wereld vol oorlog en geweld is geworden. Ze werden bezig gehouden door die tegenstelling. Zij kenden zichzelf als *mensen met de mogelijkheid tot kiezen*. In de taal van het bijbelse geloof heeft leven met het Goede te maken en het Kwade met de dood. “Kies het leven!” riep Mozes de Israëlieten toe Het Goede is dat, wat is volgens Gods verlangen: onszelf niet minachten, want wij zijn van Gods geslacht en toegerust met minstens één talent; vriendelijkheid en solidariteit in woord en daad met anderen, mensen nooit kwetsen; de aarde leefbaar houden. Kortom:

liefde en gerechtigheid. Wij krijgen daarmee de mogelijkheid om het goede te kiezen, maar ook te kiezen voor het kwade. God is in die zin niet almachtig. God schiep ons niet als automaten, maar heeft ons als het ware de eer aangedaan om zelf te kunnen kiezen, voor of tegen Gods verlangen. Anders zou er toch ook geen sprake van liefde kunnen zijn tussen God en ons? *God vraagt ons vóór Haar/Hem, dat is vóór het gezegende leven, het Goede te kiezen en met Haar/Hem mee te werken ten goede Dat is: met God strijden tegen het kwade op allerlei fronten.*

En dit alles kan in het alledaagse. Het gaat er immers om dat deze wereld en al wat er in is, weer volgens Gods verlangen wordt: tranen gedroogd, vrede gesticht, wapens tot ploegscharen omgesmeed, God alles in allen. Wij zijn daarin compagnons van God. In het geloof gaat het om het goede, zegenende en zegenende leven-van-alledag. Paulus zegt dat heel mooi in de brief aan de Filippenzen, hoofdstuk 4: 1-8. Wat Paulus hier schrijft over het leven met God wordt, meen ik, samengevat in vers 5: *“Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen”*. Het gaat in het gelovig leven niet om de juiste leer. Het gaat er, óók volgens Paulus, om op de juiste wijze te leven. De Tien Woorden geven aanwijzingen. Die zijn door Jezus samengevat in de regel van de liefde, voor God, de naaste én onszelf. *Je kunt a.h.w. aan de wijze waarop iemand met mensen omgaat zien dat zij/hij gelovig is.* Maar ‘liefde’ is in de loop der geschiedenis té veel gebruikt en misbruikt. Paulus vertaalt die ‘liefde’ in zijn brief aan de Filippenzen in een woord, dat ons veel nader ligt: *vriendelijkheid*. Dat betekent: de ander als *vriend(in)* behandelen. Een vriend(in) gaat je ter harte. Je beleeft veel van het leven samen. Je laat elkaar niet vallen.

Vriendelijkheid is empathisch en ontwapenend. Gaat open op een ander af, stelt zich kwetsbaar op. Vriendelijkheid leidt tot vrede.

Maar het is ook een vriend(in), die mij mijn falen toont! Het gaat er maar om op welke manier je dat doet.

Vriendelijkheid heeft te maken met *bondgenoot willen zijn*. Solidair zijn met diegenen, die gekwetst zijn en worden en lijden op welke manier dan ook. Fier zijn, soms de straat op! Maar niet door zelf kwetsend te zijn.

Vriendelijkheid is één van de ‘zachte krachten’ waar Henriëtte Roland Holst het over had en die volgens haar zeker winnen..

Gezegend leven is leven als een vriendelijk mens, maar wel met passie! Soms de barricaden op, als onrecht moet worden bestreden. Het gaat erom: met God mee te werken. De genade betekent dat we, als we falen, steeds weer opnieuw mogen beginnen.

Doordat je je gezegend weet komen er krachten los om anderen te zegenen: hen tot bloei te brengen in hun dagelijkse omstandigheden. Dat laatste doe je al als je de inspiratie en de moed van jezelf dóórgeeft. Het gaat in het geloven om *de kunst van het inspirerend ontmoeten*, in Gods naam.

Zo kun je geïnspireerd worden terwijl je thuis blijft, in je werk, in huis, in je familie, in de politiek. Maar ook hierin heeft de mens maatjes nodig die onderling elkaar bemoedigen als vrienden en bondgenoten.

Ook als je thuis blijft ben je op zoek naar plaatsen waar je extra geïnspireerd kan worden. Die hoeven niet ver weg te liggen, al mag het wel. Ik ben niet tegen pelgrimeren, maar ik wil de nadruk blijven leggen op het leven dichtbij, hier en nu, de plaats waar we wonen met de medemensen, inspirerend of irritant, die nu eenmaal om ons heen zijn. Zo’n inspiratieplaats

kan van alles zijn: een samenkomst waar je opgeladen wordt, een ervaring van Gods nabijheid op een soms onverwacht moment, een ontroering als je een geschenk krijgt, de zegenende nabijheid van een ander mens, andere mensen. Zo blijft ons leven een reis gemarkeerd door plaatsen van inspiratie, geen pas op de plaats, om God te zoeken en gevonden te worden. We blijven pelgrims, maar hoeven niet ver weg te gaan, we hoeven dan ook niet op te zien tegen de terugkomst thuis, als de pelgrimstocht voorbij is. In het alledaagse kan het gebeuren: God met ons als de zegenende God, die ons accepteert als een Vriend, een Vriendin.

De oude Keltische reiszegening geeft ons moed voor elke dag.

Zegen voor mij, O God,

De grond onder mijn voet.

Zegen voor mij, o God,

Het pad waarop ik ga.

Zegen voor mij, o God,

Het doel van mijn verlangen.

Gij Eeuwige boven al het eeuwige verheven,

Zegen Gij voor mij mijn rust.

Zegen voor mij

Waarnaar mijn denken uitgaat.

Zegen voor mij

Waarnaar mijn liefde uitgaat.

Zegen voor mij

Waarnaar mijn hoop uitgaat.

O Gij Koning der Koningen,

Zegen Gij voor mij mijn oog.

Dan zullen wij scherp kunnen zien waar het op aan komt

(Uit *Het Keltische Visioen*, Esther de Waal red. (Zoetermeer: Meinema, 2000). blz. 158.